
Steve Heylen, Bart De Nil, Bart D'hondt... [et. al.], *Geschiedenis van de Provincie Antwerpen. Een politieke biografie*, 2 dln., Antwerpen, Provinciebestuur Antwerpen, 2005, 347 en 247 pp., ill., ISBN 90-6625-082-8.

Naar het voorbeeld van wat al veel vroeger in West- en Oost-Vlaanderen was verwezenlijkt, heeft het provinciebestuur van Antwerpen zijn geschiedenis laten schrijven. Het werd een grootscheeps project, uitgevoerd door een samenwerkingsverband van vier door de Vlaamse overheid erkende privaatrechtelijke archief- en documentatiecentra, met name het ADVN, Amsab-ISG, KADOC-K.U.Leuven en het Liberaal Archief. Als basis werden twee databanken aangelegd: de uitslagen van de provincieraadsverkiezingen van 1830 tot nu en een repertorium met biografische lemma's van de 1315 mandatarissen van de provincie in die periode: raadsleden en gedeputeerden, gouverneurs en griffiers. Dit repertorium wordt medio 2006 ook langs de webstek van het provinciebestuur (www.provant.be) ter beschikking gesteld, zelfs met meer uitgebreide gegevens dan er in het boek konden worden opgenomen.

Het eerste boekdeel bevat drie 'hoofdstukken' of beter delen, door evenveel auteurs. Steve Heylen schreef de hoofdmoot: *Politiek en beleid*. Het 'departement van de Twee Netten' werd gecreëerd in 1795, bij de inlijving van ons land in de Franse republiek, en later door Willem I herdoopt tot provincie Antwerpen. In het koninkrijk België bleef het niet

langer alleen een onderdeel van het administratieve apparaat van de centrale regering, maar konden de provinciale notabelen er een eigen politieke invulling aan geven. Doordat de Meetingpartij in Antwerpen in 1862 een zekere herleving van het unionisme bracht, verdween dat unionisme er op het niveau van de provincieraad en de deputatie pas in 1876. Toen bleek in alle scherp te tegenstelling tussen de liberale hoofdplaats en de andere kantons, die katholiek uitpakten. Want het meerderheidsstelsel in de zetelverdeling gaf 'alle' mandaten van een kiesdistrict aan de partij die er de meerderheid van de stemmen had gehaald. Het provinciebestuur werd dus gedomineerd door een katholieke meerderheid die vooral aandacht had voor de ontsluiting van het platteland door kanalen, wegen en buurtspoorwegen.

Het waren ook vooral de plattelandsvertegenwoordigers in de raad die van de bestendige deputatie en van de regering het gebruik van de volkstaal vroegen. Wel werd de spits dikwijls afgebeten door flaminganten-organisaties in de hoofdplaats, met name De Olijftak in de jaren 1840 en de Nederduitse Bond vanaf 1860. Via de Meetingpartij vanderlandste die laatste zowel het provincie- als het stadsbestuur.

In de tussenoorlogse periode was het niet meer louter een taalkwestie, maar een communautaire kwestie die werd gesteld door de vraag of de Vlaams-nationalisten konden worden opgenomen – en wilden opgenomen worden – in de bestendige deputatie. We hebben dat in *Wetenschappelijke tijdingen* van september 2005 aangesneden in een artikel over het Oost-Vlaamse provinciebestuur en daar gezien dat in 1929 de meerderheid van de Antwerpse Frontiers niet bereid was om in een Belgische Bestendige Deputatie te treden. Maar toen hielpen vier katholieke raadsleden de nationalist Jan Van Mierlo tot provinciaal senator verkiezen. In 1932-1933 werden over het hele land socialistisch-liberale afspraken

gemaakt om steun aan het confessioneel onderwijs te beëindigen. In Antwerpen werd toen een katholiek-nationalistische deputatie gevormd, die deze steun op zich nam waar antiklerikale gemeentebesturen hem gestaakt hadden. In 1936-1940 zou die deputatie kunnen aanblijven met de steun van de rexistische provincieraadsleden.

Steve Heylen heeft voor het voorgaande kunnen gebruikmaken van het uitstekende artikel *Antwerpen (provincie)* van Luc Vandeweyer in de *Nieuwe Encyclopedie van de Vlaamse Beweging*. Maar het werd een onderdeel van een brede schildering van de evolutie van politiek en beleid. Rond de eeuwwisseling begon de provincie tussen te komen op het sociale vlak, en in de loop van de twintigste eeuw schakelde ze over naar een algemeen welzijns- en cultuurbeleid. Pas na de Tweede Wereldoorlog zou ze meer eigen instellingen oprichten, in plaats van alleen het vrij initiatief te subsidiëren. Vooral na het schoolpact van 1958 zou er samenwerking tussen de stad en de provincie worden nagestreefd. Dan zou het vijandige klimaat verdwijnen dat zijn uitdrukking had gevonden in de Antwerpse socialistische en liberale kiespamfletten, met verwijten over de dominante rol van de katholieke Kempische plattelandsburgemeesters in het provinciebestuur. Dan zou het Vlaams-nationalisme ook niet langer vooral een plattelandsverschijnsel blijven.

Bart De Nil onderzocht in een kort, prosopografisch hoofdstuk het profiel van het politiek personeel: de duur van het provinciaal mandaat, de gemiddelde leeftijd van de mandatarissen, de beroepsgroepen waartoe ze behoorden, het laattijdige optreden van de vrouwen, de carrière van de gedeputeerden, de politieke dynastieën die vooral steunden op sterke gemeentelijke posities, de beperkte doorstroming van provincieraadsleden naar nationale mandaten.

In het derde hoofdstuk bestudeerde Bart D'hondt de verkiezingen, met daarin op de

eerste plaats de evolutie van het kiesstelsel. Het heel beperkte cijnskiesrecht van 1836 werd door tal van latere wetten geleidelijk uitgebreid, maar ook soms beperkt of door fiscale maatregelen gemanipuleerd. Ook de voorwaarden van verkiesbaarheid komen aan bod, de verkiezingsprocedure, de samenstelling van de kieskantons, de koppeling aan de Senaat bij de invoering van provinciale senatoren, de opkomst van de kiezers en de invoering van de stemplicht. Krachtens het Lambertmontakkoord van 2001 werd de bevoegdheid voor de provinciewet overgedragen aan de gewesten. Het Waalse gewest heeft in 2004 een eigen provinciedecreet uitgevaardigd.

Het tweede boekdeel, *Biografisch repertorium*, stond onder de eindredactie van Sophie Gyssels en telde in totaal zes auteurs: de vier al genoemde plus Hanne Van Herck en Donald Weber. Behalve de 1315 lemma's over mandatarissen, werden er over 137 van hen ook nog uitvoeriger biografische artikels opgenomen. Herhaaldelijk worden hierdoor belangrijke personen, die tot nu toe eerder schimmig gebleven waren omdat ze nooit waren bestudeerd, mooi geportretteerd. Om er maar twee te noemen die niet zijn opgenomen in de *Nieuwe Encyclopedie van de Vlaamse Beweging*: rechter Hyancinth Colins die in de jaren 1830 en 1840 een beslissende rol speelde in het ontstaan van zowel de literaire als de politieke Vlaamse beweging in Antwerpen, en Ferdinand Van der Taelen, de stichter van de Geuzenbond in 1872.

Voor dit repertorium werd een grote inspanning verricht en het is een echte goudmijn geworden. Wie kent nog Emile Meunier, geboren in Morlanwez-Mariemont in 1866, voorzitter van de Ligue Wallonne d'Anvers, die in 1904 in de provincieraad gekozen werd en van 1927 tot 1932 nog in de gemeenteraad van Antwerpen zetelde? Ook in Gent kregen de wallinganten een plaats ingeruimd op de liberale lijsten voor de gemeente- en de provincieraadsverkiezingen.

De *Geschiedenis van de Provincie Antwerpen* is niet alleen een gedegen studie en een onmisbaar wetenschappelijk instrument, maar verdient ook een pluim voor zijn voorbeeldige illustratie en verzorgde uitvoering. Het enige, maar wel ernstige minpunt zijn de al te grote overlappingsen tussen de hoofdstukken één en drie.

[Lode Wils]
